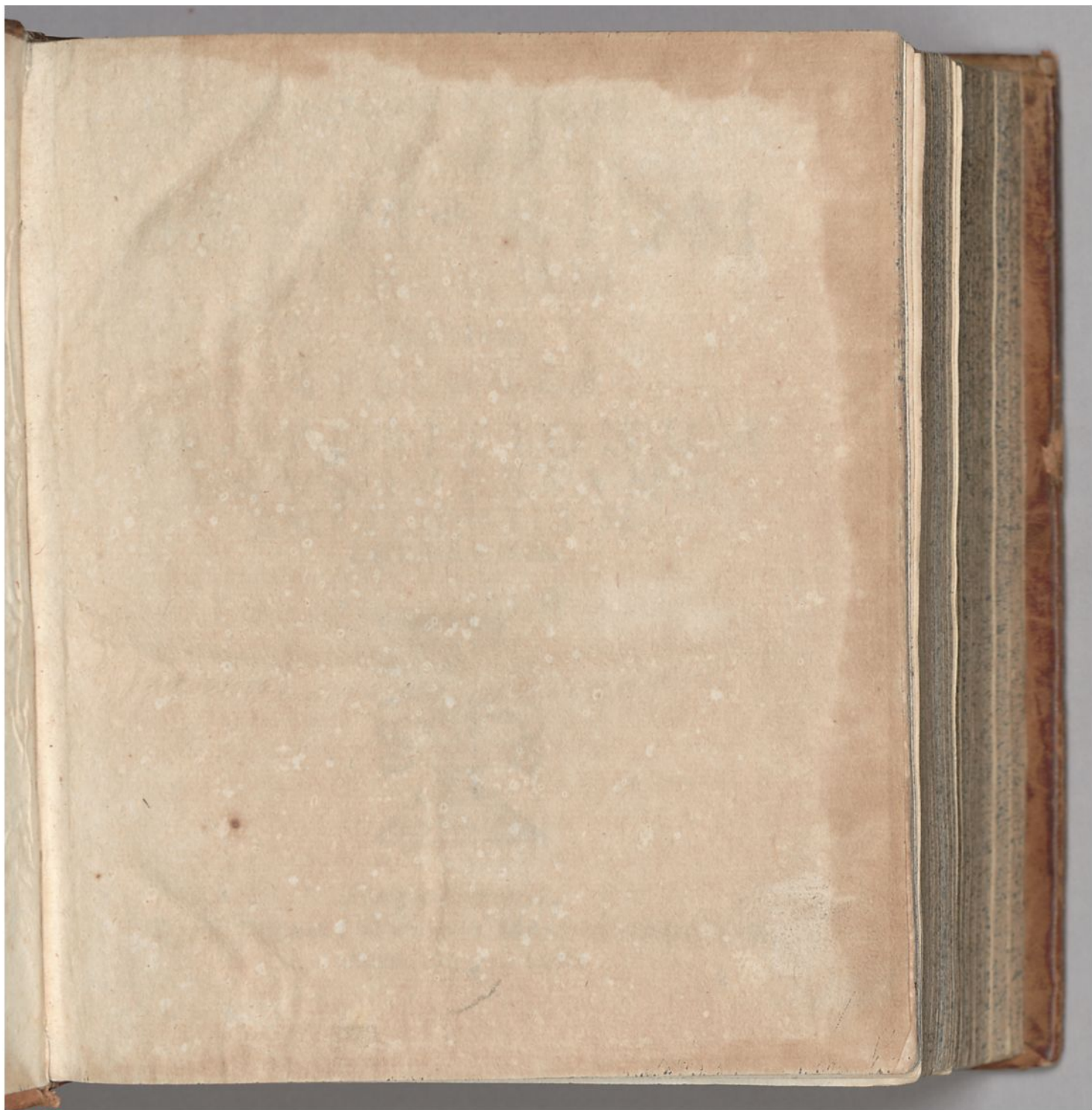

Leibn. Marg.
41

Varia ethica.

JOAN. Eisenhart

In Acad. Julia P. P.

BREVIARIUM
ETHICUM

complectens

SYLLOGEN

PROPOSITIONUM
EX VNIVERSA MO-
RALI SCIENTIA SE-
LECTARUM.

HELMESTADI,

Typis HENRICI DAVIDIS MÜLLERI, Acad. Typ.

Anno MDCC LXXIX.

IOAN. Gifford
In Acad. Jolia P. P.
BREVARIUM
ETHICUM
complectens
SYLLOGEN
PROPOSITIONUM
EX UNIVERSALIBUS
RATI SCIENTIIS

BIBLIOTHECA
REGIA
HANNOVERANA

HANNOVERAE
Typographi Davidis Meißner Typ.
ANNO MDCCCLXXV

L. B. S.

Naturalis methodi ratio unum eundemque disciplinas tradendi modum atque ordinem postulat; cum videlicet qui ex notioribus doctrinam orditur, remque subjectam per sua inferiora sic declarat, primum ut notentur genera, quæque genus vel antecedunt, vel ei insunt, vel illud consequuntur; tum genus in suas dividatur species, & cujuslibet tum divisionis genuina assignetur ratio tum membri divisi propria vis explicetur; quam docendi viam præter Aristotelem *I. Poster. analyt. c. I. & de partib. animal. lib. I. c. I.* & Cic. *I. de Oratore*, Galenus quoq; *Ἐπεὶ πρὸς Ἀντωνίνου lib. I. pr.* commendat; Et iste quidem, ea quæ generi omnibusque sub eo comprehensis speciebus insunt, conjunctim tradenda, ac postea demum singularum specierum propria contemplanda esse, demonstrat ostensâ inconvenientiâ quæ ex ordine illo neglecto emergit: *φανερὸν δ' ἐστὶ καὶ κτ' μέρθ' μὴ λέγουσας,*
(2 ωε

καὶ πολλῶν ἐξ ἑμῶν πολλὰς ταῦτα. *Manife-*
stum verò, si per partes, i. e. in singularum specie-
 rum doctrinâ, explicare velimus affectiones quæ
 generi insunt, nos de multis idem sapius dicturos.
 Galenus autem Nicolao Leoniceno interprete
 l. c. sic loquitur: *Hic igitur Mnesitheus à primis*
atq; supremis incipiens generibus, putavit sece-
ri illa oportere in alia genera speciesq; ac diffe-
rentias: hoc rursus in alia dividi, ac denuo ista
eodem modo, donec ad talem pervenerimus spe-
ciem, post cujus divisionem ad unum numero &
individuum perveniremus. Paucisque interje-
 ctis idem docet: *tùm quæ in aliis artibus &*
sectis contingunt errata, tùm quæ Medici in agro-
tantium curatione delinquant, hanc primam atq;
præcipuam causam habere, divisionis scilicet præ-
vitatem; Quidam enim pergit, in primis & su-
premis generibus stant, solum quæ ab illis su-
mitur indicatione contenti: quidam verò usque
ad aliquid dividunt, non tamen usq; ad finem per-
veniunt; nonnulli verò etiam vitiosis utuntur
divisionibus. Qui verò & omnia quæ sunt secun-
dum naturam, & præter naturam hoc divisionis
artificio complectitur atque ab omnibus suffici-
 entes

entes sumit indicationes, hic solus, quantum hu-
manis permittitur viribus, medendo non erra-
bit. Et qui in scientiis activis quoque omnes
negotiorum species à summo genere ad spe-
ciem usque infimam recte dividit, & in unaqua-
que specie tum communem totius generis na-
turam & qualitatem, tum propriam cuiusq; vim
recte investigat, hic solus, quantum humanis
permittitur viribus, in judicando non errabit.
Quæcunque igitur scientia tali methodo com-
posita & tradita est; in hac, quod quidem par-
tium & dispositionem & numerum attinet, ni-
hil desiderari posse videtur, si modo nulla vel de-
finitio vel divisio vitiosa falsæ hypothesis do-
ctrinæ immixta sit. Quippe rectitudo divisio-
num non in solâ vel dispositione vel solo nume-
ro, sed & in ipsius rei veritate consistit. De ce-
tero autem, prolixiori tractatu an verò concisâ
methodo scriptor aliquam scientiam explicare
velit, in ipsius arbitratu videtur esse positum; pro-
ut nempe alii atque alii fini suas lucubrationes
destinavit. In præsentî saltem brevium ethi-
cum edimus; hæc tamen brevis non nisi de
externâ facie intelligenda est: Nam quod ipsa-
rum

rum propositionum hac methodo comprehensarum vim & reconditum sensum attinet, certus sum, ingentis voluminis seminarium hîc delitescere; id quod in ipso examine disputatorio, quod nuper propitio Numine cœpimus, præter alios auditores ipsi Respondentes atque Opponentes jam apprehendere cœperunt. Et nunc quidem nihil præter disputandi materiem auditoribus meis exhibere volui, cum ipsam doctrinam moralem toto hoc anno & publicis & privatis lectionibus absolverim. Quandoquidem verò par est, ut is qui doctrinam aliquam sive continuâ oratione sive etiam in palæstrâ disputatoriâ, perceptis auditorum objectionibus & responsionibus, declarando tradere velit, easdem utrobique adhibeat tum definitiones, tum divisiones, tum hypotheses ac reliqua principia; huic omnium recte sentientium suffragio & ipsâ naturali ratione comprobata legi hanc meam syllogem propositionum moralium conformare omni studio connisus sum; quam quidem nulli displicere posse existimo, nisi cui ipsum veritatis studium ex superbâ aliquâ suæ sapientiæ opinionone sordeat, nihilque rectum videatur nisi cuius

jus

jus ipse vel auctor, vel inventor, vel concinnator
extiterit. Oritur hoc quorundam ingenio-
rum sua tantum æstimandi, aliorum verò lucu-
brationes sinistrâ perstringendi censurâ cacoë-
thes partim ex imperitiâ, partim & ex maligni-
tate aliquâ: Alii enim etsi vel odii vel invidiæ
vel alias de aliorum scriptis sinistre judicandi
causas procul habeant, quicquid tamen opinio-
nibus suis non per omnia consentire putant, sta-
tim tanquam absurdum & alienum abominan-
tur; ὡς γὰρ εἰώθαμεν, ἕτως ἀξιοῦμεν λέγεσθαι καὶ
τὰ παρὰ ταῦτα, ἔχ' ὅμοια φαίνεται, ἀλλὰ διὰ τὴν
σωήθειαν ἀγνωστότερον καὶ ξενικώτερον τὸ γὰρ
σύνηδες γνωριμώτερον. *Quemadmodum enim*
consuevimus, ita judicamus dici debere; ὅ
qua his non consentiunt, absona videntur, ὅ
quia *his haud insuevimus, incognita ac valde peregre-
na: consuetum enim notius est:* Ita Aristot. *II.*
Metaph. c. III. prima sectionis: Alii verò etiam
ex invidiâ & malignitate alienas operas fanna-
toriâ linguâ perstringunt, metuentes sibi aliquam
lucelli occasionem decedere, nî sapientiæ prom-
ptuarium soli habere existimentur. Sed infice-
tas hasce mentes suis relinquo opinionibus, &
huic

huic præfationi finem imponens, me meosque
quos ipsa hæc pagina notat Respondentes tuo,
Lector benevole, favori etiam atque etiam com-
mendo. Scribebam in Acad. Julia XIX. Xbr.
CIC IO C LXXIX.

Nomina Respondentium
qui mutatis vicibus & Opponentium partes
sustinuerunt.

CONRADUS WILHELMUS POLENIUS *Eimbeccensis.*
HENRICUS GEORGIUS *Engelbrecht Hanno-*
veranus.

JOHAN HENRICH *Vogel Ufflenia - Westphalus.*
JUSTUS *Lüders Riddageshusanus.*

CASPARUS JUSTUS *Wichman Hildesienfis.*

MATTHIAS CHRISTOPH. STUSS *Helmstadiensis.*

JOHANNES *Synold Tangræmundâ Palæo - Mar-*
chicus.

ENNO *Friderich von Wicht Ost-Frisius.*

GEORGIUS *Schlüter Magdeburgensis.*

NICOLAUS HEINRICH à DIETHMARSEN
Lüneburgensis.

JOHAN VALENTIN *Pfesser Zellerfelda-Cheruscus.*

JUSTUS HENRICUS DEVENTER *Hildesienfis.*

SYLLO-

I.
STILLOGE
PROPOSITIONUM
EX UNIVERSA MORALI
SCIENTIA SELECTARUM.

CAP. I.

*De Præcognitis Moralis
Scientiæ.*

1. Ethica est scientia activa.
2. Ethica est scientia honestè vivendi.
3. In Ethicis dantur demonstrationes.
4. Doctrina Ethica nititur principiis lumine naturæ cognitis.
5. Doctrina Ethica separatam à reliquis habitibus intellectualibus constituit disciplinam.
6. Genus Ethicæ scientiæ subjectum est actio moralis aut moralitatis capax, quæ talis.
7. Doctrina Ethica minus accuratè dividitur in tractationem de felicitate, de virtute, de amicitia & de voluptate.
8. Theologia & Jurisprudentia præsupponunt accuratam Moralis doctrinæ scientiam.
9. Omni homini jure naturali innexa est obligatio & cognoscendi & prosequendi id quod rerum agendarum optimum est.

A

CAP.

De bonis & malis vitæ humanæ.

1. Omnis finis motionis est bonum aliquod.
2. Hæc definitio, *bonum est quod omnia appetunt*, non est accurata.
2. Boni formalis ratio posita est in *convenientiâ* cum naturâ ejus cujus bonum esse dicitur.
4. Bonorum vitæ humanæ alia sunt *interna*, alia *externa*.
5. Bona interna aut animi, aut corporis bona sunt.
6. Bona externa ad internorum vel *acquisitionem*, vel *conservationem*, vel *usum* & *perfectionem* pertinent.
7. Quoddam bonum externum internis præstantius est.
8. Bonorum vitæ humanæ gradus æstimantur ex gradibus convenientiæ cum natura humana.
9. Malorum natura, species & gradus ex naturâ, speciebus & gradibus bonorum cognoscuntur.
10. Unumquodque dogma definitivum actûs honesti aut turpis obligatorium est.

CAP. III.

De Summo bono & felicitate humana.

1. Inter summum vitæ humanæ bonum & beatitudinem aliquod discrimen videtur intercedere.
2. Summum vitæ humanæ bonum in operatione hominis optimâ & perfectissima consistit.
3. Operatio hominis præstantissima æstimatur non solum ex gradu potentiæ operantis; sed etiam ex gradu objecti operationis.

4. Præ-

3.
4. Præstantissimū operationis objectum est DEUS O. M. Cap. III
5. Dei O. M. perfecta & cognitio & dilectio est præstan- IV.
tissima hominis operatio.

6. Virtus hominis optima & perfectissima est habitus
mentis & voluntatis humanæ menti voluntatique divinæ
conformatus.

7. Summum bonum naturale & supernaturale non ob-
jecto, sed gradu modoque operationis differunt.

8. Bona temporalia, divitiæ, potestates non quidem sunt
summum bonum, sunt tamen particulæ beatitudinis in
vitâ temporali.

9. Beatitudo in gradu perfectissimo nulli mortalium
potest obtingere.

10. Uti beatitudinis, sic & virtutis datur gradus inchoa-
tus, perfectus & heroicus; vitæque generum diversitas bea-
titudinis & virtutis differentias infert,

CAP. IV.

De intellectûs humani operationi- bus & habitibus.

1. Intellectio seu cognitio intellectualis est objecti intel-
ligibilis in mente seu intellectu repræsentatio.

2. Cognitio alia est *apprehensiva*, e. gr. simplicium ter-
minorum & primorum principiorum; alia *discursiva*, nem-
pe conclusionum.

3. Intelligentia est habitus primorum principiorum.

4. Scientia est habitus conclusionum.

5. Uti res quæ sub intelligentiam aut scientiam cadunt,
sic & ipsi habitus intellectuales aut contemplativi sunt, aut
activi, aut effectivi.

A 2

6. Sa-

Cap. IV.
V.

4.

6. Sapientia videtur esse complexus habituum intellectualium.

7. Virtutem intellectualem doctrina parit, experientia perficit.

8. Rerum agendarum experientia scientiæ activæ sociata prudentiam videtur constituere.

9. Prudentia est habitus directivus actionum humanarum in prosecutione boni & fuga mali.

10. Principia prudentiæ divino & humano jure continentur.

11. Vera prudentia cum virtute morali sociata est.

12. Prudentia in unaquaque virtute morali & singulis singularum actionibus directorium obtinet.

13. Solertia est nativa intellectus practici promptitudo indifferens.

14. Prudentiæ opposita sunt imprudentia & versutia.

15. Temeritas & præcipitantia sunt species imprudentiæ.

CAP. V.

*De appetitu & voluntate humana,
ejus operationibus, operationum
principiis, differentiis, effecti-
bus & meritis.*

MEMBRUM I.

1. Appetitus sensitivus & voluntas sunt diversæ in hominis facultates.

2. Appetitus sensitivus in homine est rationalis per participationem.

3. Appetitus & voluntas actu prosecutionis non feruntur nisi in bonum cognitum.

4. Ap-

5.
4. Apprehensionem vel cognitionem objecti à sensu aut intellectu factam comitatur complacentia aut displicentia; M. 2. prout objectum sub specie boni aut mali repræsentatur. Cap. v.

5. Appetitus operationes sunt prosecutio & fuga.

6. Voluntatis operationes sunt approbatio, improbatio.

7. Voluntas intellectum, facultatem loquendi, & potentias locomotivas movet ad suos actus; ipsa rectæ rationis directioni subiecta est.

8. Voluntatis actus interni dicuntur *actus* voluntatis *elicit*.

9. Deliberatio, sermo, motus localis sunt actus elicitæ suarum potentiarum ex quibus procedunt, nempe intellectus, facultatis loquendi, facultatis locomotivæ; sunt verò *actus imperati* à voluntate, quatenus ad ejus nutum fiunt.

10. Multæ cogitationes homini suboriuntur ante voluntatis consensum; & multæ inclinationes, propensiones, complacentiæ, displicentiæ ex præsentia certorum objectorum in animo surgunt, ante rationis advertentiam: Hique dicuntur *motus primo-primi*.

MEMBRUM II.

De spontaneo, invito & actionibus mixtis.

1. Spontanea actio est quæ procedit ex appetitu agentis, præcedentem objecti cognitione.

2. Voluntaria actio est quæ ex cognitione circumstantiarum actus & liberâ voluntatis ad eam propensione oritur.

3. Invita actio oritur aut ex ignoratione circumstantiarum actus speciem constituentium; aut ex impedimento liberum voluntatis concursum excludente.

4. Metus gravis & omnis affectus vehementior actionem quodammodo *mixtam* efficiunt.

A 3

5. Actus

6.
Cap. v. 5. Actus *directe* voluntarius dicitur ratione principii
M.3. propinqui, si hoc liberè agat; *indirecte* voluntarius dicitur
ratione principii remotioris, si hoc libere agens necessita-
tem certi actûs sibi imposuerit.

6. Ignorantia est carentia cognitionis debitæ.

7. Cognitionis ad actiones recte obeundas necessaria est
tûm juris tûm facti.

8. Cognitionem juris suppleat tum moralis doctrina
de officiis virtutum, justitiæ & amicitiae, tum lex & do-
ctrina legum declarativa.

9. Cognitionem facti parit ocularis inspectio, & proba-
tio ad fidem faciendam idonea.

10. Plena perfectaue facti cognitio juris scientiam in-
cludit aut præsupponit.

11. Juris factique ignorantia aut est puræ negationis, aut
pravæ dispositionis; aut vera aut simulata, & illa aut dolosa,
aut culposa, aut inculcata seu invincibilis; & hæc demum
revera invitam actionem facit.

12. Actionem dubiæ interpretationis subsequens volu-
ptas aut dolor spontaneam aut invitam declarat.

MEMBRUM III.

De circumstantiis actionum humanarum.

1. Actio humana est omnis actio hominis voluntaria;
sive sit actio voluntatis elicitæ sive imperata.

2. Circumstantia est habitudo causarum actionis.

3. Ulti reliquorum effectuum, sic & actionum huma-
narum quatuor sunt causæ; efficiens, materia, forma, finis.

4. Causa efficiens principalis continetur circumstantiâ
QUIS?

5. Causa efficiens instrumentalis, QUIBUS AUXILIIS?

6. Cau-

6. Causa materialis, CIRCA QUID?

7. Causa finalis, CUR?

8. Causa formalis, UBI, QUANDO, QUOMODO?

9. Ipse effectus indicatur per circumstantiam QUID?

10. Circumstantiarum differentiae sunt innumerabiles; praeipuae desumuntur ab ipsarum naturâ, qualitibus, vi & potestate.

11. Circumstantiae aliae sunt *specificativæ* actionum humanarum; quæ sc. earum formam aut genericam aut specificam constituunt.

12. Quædam sunt circumstantiae *alterativæ* actûs, quæ actuum sive negotiorum differentias accidentales constituunt.

13. Quædam sunt circumstantiae *indifferentes* in genere morum, & quod juris ad factum applicationem attinet.

MEMBRUM IV.

De speciebus actionum humanarum.

1. Species actionum humanarum naturalis ac civilis ratio constituit.

2. Formæ & species actionum ex earundem causis & circumstantiis consistunt.

3. Formæ & species actionum ad earundem merita recte dijudicanda introductæ sunt.

4. Finis dat mediis & actionibus ad finem ducentibus modum & mensuram.

5. Inter finem & actiones ad finem ducentes perpetua est convenientia; ita ut finis rectæ rationi conformis non nisi actionibus rectæ rationi consonis possit obtineri.

6. Voluntaria actio aut indeliberata est, aut deliberata.

7. Deliberata vocatur actio consilio deliberato suscepta.

8. Omnis actio voluntaria, quæ ad aliquod genus virtutis aut vitii moralis pertinet, dicitur *actio moralis*; & quæ

Cap. v

M. 4.

Cap. v. quæ illuc reduci non potest, dicitur *actio indifferens*.
M. 5. 8.
9. Omnis actio moralis habitum moralem aut procreat
aut ab eo procreatur.

10. Actionum habituumq; moralium genera, species,
ac differentiae exiisdem causis procedunt.

MEMBRUM V.

De principiis actionum hu- manarum.

1. Principia actionum quædam interna sunt, quædam
externa.

2. Actionis voluntariæ principia sunt *potentia* & *volun-
tas* agendi.

3. Ad potentiam agendi pertinet quoque *scientia* rerum
agendarum.

4. Agendi rationes divino & humano jure continentur.

6. *Conscientia* est applicatio agendi rationum ad ipsas
actiones, in timore Dei.

7. Voluntas per *affectus* excitatur ad actiones, per *scien-
tiam* rerum agendarum dirigitur, per *habitum* determina-
tur.

8. *Affectus animi* oriuntur ex cognitione boni aut mali;
Hanc cognitionem immediate excipit voluptas aut dolor,
seu *complacentia* aut *displicentia*: Huic apprehensioni jucun-
dæ aut ingratae si animus statim inhæret, inde nascitur *affe-
ctus præcipitatus*; sin verò recta ratio interveniens illam ap-
prehensionem examinet ad regulam honesti, & hujus dicta-
mini sese conformet affectus, in actum deliberatum transi-
re videtur.

9. *Mores* sunt voluntatis propensiones ad actus hone-
stos aut turpes.

10. Mores per educationem formantur; oratione & facto
produntur.

11. Habi-

9.
11. Habitus moralis est promptitudo voluntatis ad actus Cap. 7.
honestos aus turpes. M. 5. 6.

12. Omnis habitus moralis est progenitor actionum
proæreticarum, sive ex antegressa deliberatione proveni-
entium.

13. Actionis deliberatæ principia sunt, intentio, delibe-
ratio & electio.

14. *Intentio* est efficax applicatio voluntatis ad certum
finem ab intellectu cognitum.

15. *Deliberatio* est inquisitio tum mediæ ad finem
ducentium, tum modi illa mediæ applicandi ad obtinen-
dum finem propositum.

16. *Electio* est deliberata appetitio eorum quæ in no-
stra sunt potestate.

17. Oportet rationem veram esse, & appetitionem re-
ctam, ut electio moraliter bona sit. Arist. *1.1. Nicom. c. 2.*

18. Objecta externa movent sensus; inde affectus nascen-
di originem habent; quibus tamen recta ratio modum præ-
scribit.

19. Suggestio, suasio, jussus & imperium inter principia
actionum humanarum numerantur.

MEMBRUM VI.

De Voluptate dolore & affectibus.

1. Operationes sensuum, intellectus & voluntatis cum
versantur in objecto quod vel sensus, vel mens bonum seu
conveniens judicat, ipsam hanc operationem & ipsum
hoc judicium comitatur complacentia & voluptas; Cum
verò eadem operationes in objecto potentiæ suæ incon-
venienti versantur, hanc perceptionem inconvenientiæ
excipit displicentia seu dolor.

2. Convenientiam ac disconvenientiam rerum cum na-
tura

B

tura

Cap. v. tura humanâ sensus incorruptus & recta ratio possunt de-
 M. 6. prehendere: Et uti bonum aliud verum aliud putativum,
 sic & voluptas alia est licita, quæ ex bonis veris, alia prava
 quæ ex bonis putativis hauritur.

3. Nullius potentiæ operatio voluptatem aut dolorem
 habet comitem, nisi quatenus sensus aut mens operatione
 percipit, eamque aut congruam aut incongruam judicat.
 Signum hujus rei est tum in iis qui in affectu vehementi po-
 siti læduntur; primo enim ictu dolorem non sentiunt; tum
 in iis qui soporifera sumserunt, ut e.g. calculus vesicæ eximi,
 aut membrum putridum sine impedimento abscindi possit.

4. Voluptas est affectio operationi potentiæ cognoscentis
 ex perceptione rei convenientis superveniens.

5. Dolor est affectio operationi potentiæ cognoscentis
 ex perceptione rei inconvenientis superveniens.

6. Voluptas pura comitatur actiones ex habitu prove-
 nientes.

7. Voluptas mixta est actionum quæ habitum antece-
 dunt.

8. Habitus operativus & objectum idoneum efficiunt
 operationem non impeditam, & puræ voluptatis capacem.

9. Dolor operationi supervenit aut ex potentiâ operandi
 habitu destitutâ, aut ex objecto operationis incongruo.

10. Affectus est commotio appetitus humani orta ex
 cognitione boni aut mali.

11. Voluptas & dolor sunt affectuum progenitores, co-
 mites & pedisequæ.

12. Simplicissimi affectus sunt amor & odium: ille nasci-
 tur ex complacentia rei & apprehensione jucundâ; hoc ve-
 rò ex displicentia rei & apprehensione ingrâtâ.

13. Ex amore, concupiscentia, spes & lætitia nascun-
 tur.

14. Ex

14. Ex odio nascitur metus & tristitia. Cap. V.

15. Ira est affectus ex odio rei noxiæ, concupiscentiâ & M. 7.
Spe illius repellendæ compositus.

16. Bona & mala vitæ humanæ sunt objecta affectuum.

MEMBRUM VII.

De habitus moralis objecto, principiis, differentiis & gradibus.

1. Actus morales sunt operationes voluntatis regulâ honestorum ac turpium definitivâ comprehensæ.

2. Affectus & actiones voluntariæ occupatæ circa vitæ humanæ bona & mala sunt principia & objecta habituum moralium.

3. Habitus in animo generatur per uniformium actuum crebram iterationem.

4. Honestarum ac turpium actionum genera & species jure naturali definiuntur.

5. Prudentia facit ut homo rectè agere possit; ut rectè agere velit, habet à virtute morali, quæ voluntatem inclinat ad actiones suas rectæ rationi activæ, sive prudentiæ regulis, conformandas.

6. Habituum moralium bonitas & pravitas distinguitur mediocritate & declinatione à medio rationis.

7. Mediocritas, seu medium rationis, est circumstantiarum actionis liberæ cum rectâ ratione conformatio.

8. Declinatio à medio rationis contingit per modum excessûs, aut defectûs.

9. Perfecta moralis bonitas consistit in bono actûs, & bono agentis.

10. Bonum actûs consistit in conformitate circumstantiarum actûs cum rectâ ratione honesti actûs definitivâ.

Cap. 7. 11. Bonum agentis consistit in intentione & proposito
M. 7. honesto.

12. Perfecta moralis pravitas consistit in malo actûs & malo agentis.

13. Malum actûs consistit in discrepantia circumstantiarum actûs à regula honesti definitivâ; vel in conformitate earundem cum regulâ turpis actûs declarativâ: Quippe jus civile declarat quoque formas ac species delictorum, non ad imitationem, sed ad hunc effectum ut cuiq; poena congrua possit irrogari.

14. Malum agentis consistit in intentione ac proposito malo.

15. Actiones quæ habitum moralem antecedunt, habent bonum vel malum, tum actûs tum agentis, in gradu inferiori; quæ verò ex habitu procedunt habent utrumq; in gradu eminentiori.

16. Habitus moralis consummati est, proponere & cum voluptate exequi actum proposito congruum.

17. Virtutis inchoatæ proprium est proponere sibi actionem honestam, eam tamen cum dolore exequi.

18. Incontinentiæ minus exorbitantis proprium est, propositum quidem honestum capere, sed ab affectu indomito inde dimoveri.

19. Incontinentiæ magis exorbitantis est omnia cæco impetu proponere & exequi.

20. In habitu morali ratio falsa est, & voluntas depravata.

21. Prava educatio & conversatio gignunt habitum vitiosum: Adeo à teneris adfuescere multum est.

22. Heroica virtus in excellenti nativâ indole à singulari Numinis favore, disciplinam insignem & occasionem magnarum rerum largiente, producitur.

23. Ha-

23. Habitus ferinus consistit in aberratione à medio rationis enormi, præcipue quod objectum actionis attinet. Cap. v. M. 8.

24. Actuum bestialium voluptas est violenta & contra naturam.

MEMBRUM IIX.

De effectu & meritis actionum moralium.

1. Vox *Meriti* in usu forensi denotat illas facti seu causæ circumstantias & qualitates, quæ ex dispositione juris aut condemnatoriam, aut absolutoriam sententiam inferunt.

2. In genere quoque actionum moralium vox *meriti* denotat rem ex dispositione juris & facti qualitate agentis debitam.

3. Effectus actionum moralium latius patet merito earundem.

4. Actio moraliter bona, tam *interna* quam *externa*, in ipso agente parit bonam conscientiam, quâ homo iudicat actionem à se gestam, eò quod voluntatis divinæ placito conformis sit, Deo quoque gratam acceptamque esse; & hanc conscientiam comitatur animi tranquillitas.

5. Actio moraliter mala, quæ non ex habitu vitioso, sed ex incontinentia oritur, in agente parit malam conscientiam, quâ homo iudicat actionem à se gestam, eò quod voluntatis divinæ placito repugnet, Deo quoque ingratam & exosam esse; & hanc conscientiam comitatur animi anxietas, & terror ex divinitus imminente vindictâ.

6. Actio quæ solummodo habet bonum aut malum actûs, agenti ad laudem aut vituperium haud imputatur.

7. Actiones juris præscripto dissonæ, si ex ignorantia culpôsâ aut impetu animi inconsiderati proveniant, reatum

Cap. v. majorem aut minorem continent, prout actio magis aut minus fuit voluntaria.

M. I. 8. Virtutum intellectualium & moralium operationes ad temporalis felicitatis complementum pertinent.

9. Virtutum operationes aliae parant, aliae conservant aliae praesupponunt rerum quibus vita sustentatur sufficientiam.

10. Prudentia & virtus moralis regunt appetitum rationalem in prosecutione boni, & fuga mali.

11. Omnes ac singulae virtutes, tam theoreticae quam practicae, ad societatis civilis ejusque partium salutem & felicitatem ordinantur.

12. Omnis cognitio ex instituto naturae ultimò ad actionem referenda est; videlicet creaturarum contemplatio ad gloriam creatoris agnoscendam & celebrandam; vitiorum & malorum contemplatio ad eorum detestationem & fugam.

C A P. VI.

De virtutum moralium generibus & speciebus.

M E M B R U M I.

De Justitia universali.

1. Omnes ac singulae virtutes morales sub uno genere justitiae universalis continentur.

2. Ut in omni virtute morali, sic & in justitia universali dominatur ratio dirigens & appetitus seu voluntas obtemperans; Earundemq; actionum & illa est directiva & haec susceptiva.

3. Objectum praestantissimum intellectus idem est praestantissimum voluntatis.

4. Ju-

4. Justitia universalis est virtus moralis ad jus suum Cap. vi
Deo, Reipubl. & proximo tribuendum ordinata. M. 1.

5. Illa pars justitiæ universalis quæ Officia ad jus suum
Deo tribuendum ordinata complectitur, nomine *cultûs re-*
ligiosi appellatur.

6. Cultus Dei aut est *immediatus*, qui immediate fertur
in ipsum Deum, tum internâ agnitione, reverentiâ, spe, fi-
de & charitate; tum externâ invocatione, adoratione, gra-
tiarum actione &c: aut est *mediatus*, qui continet officia
hominis ad Rempubl. proximum ac seipsum directâ; ad
quæ homo religiosus & pius reverentiâ præcepti divini im-
pellitur. Et sic remotè ac quasi imperativè omnium vir-
tutum actus ad religionem quodammodo referuntur.

7. Immediati cultûs divini rationes in Theologiâ mo-
rali declarantur.

8. Virtutes ad Rempubl. directæ, quædam sunt impe-
rantium & subditorum *communes*; quædam horum aut il-
lorum *proprie*: Uti & officia imperantium & subditorum
certâ ratione convenientiam habent: Quæcunque enim
agere oportet, imperantem decet nosse ut præscribat, sub-
ditum ut exequatur: Imperantis verò etiam est *providen-*
tiam & sollicitudinem adhibere, ut quisque officium suum
faciat; subditi est nihil præter *suum negotium gerere*, in re-
verentiâ ac devotione superiorum.

9. Temperantia, liberalitas, modestia, mansuetudo, for-
titudo &c. sunt virtutes imperantium & subditorum com-
munes; *Si-ve enim imperans non fuerit temperans & justus,*
quomodo recte imperabit; si-ve subditus, quomodo recte pare-
bit? Cum enim alteruter sit intemperans, timidus & ignavus,
nullum ex iis quæ sunt facienda faciet. Arist. I. Polit. c. II. X.
Quænam autem facienda sint, in cujusque munere pro-
prio continetur.

Idem.

Cap. VI. 10. Idem virtutis actus plures habere potest respectus;
M. I. 2. dum scilicet consideratur tanquam perficiens animum
agentis; tanquam proximo, si non & re, saltem exemplo
utilis; tanquam boni cujusdam in Republ. operativus; tan-
quam legis civilis præscripto & voluntatis divinæ placito
conformis: Actus autem vitiosi totidem contrarios ha-
bent effectus & respectus. Usque adeo enixe fugienda est
improbitas, virtus verò amplectenda.

MEMBRUM II.

De Temperantia ejusque speciebus & extremis.

1. Sub genere Temperantiæ continetur Frugalitas, So-
brietas & Castitas.
2. Frugalitas consistit in usu cibi ad naturæ conservatio-
nem moderato.
3. Excessus frugalitatis voracitatem & luxuriam conti-
net; illa & in villioris cibi quantitate; hæc in varietate &
raritate ciborum modum excedit.
4. Sobrietas in potus inebriandi vim habentis modera-
to usu versatur, ad naturæ conservationem & recreatio-
nem.
5. Compotationibus vel certare vel tempus fallere est
excessus sobrietatis.
6. Voracitatis & luxuriæ & crapulæ cum naturâ huma-
nâ pugnam, & frugalitatis ac sobrietatis cum ea conveni-
entiam ipsa experientia satis demonstrat.
7. Castitas virginalis consistit in omnimodâ Veneris ab-
stinentiâ, ex animi proposito & habitu virtutis.
8. Castitas conjugalis consistit in usu Veneris moderato
secundum leges conjugii.

9. Omnis

9. Omnis usus, aut conatus, aut appetitus Veneris ex- Cap. vi.
tra conjugium legitimum est illicitus. M. 2. 3.

10. Monogamia non nisi morte solubilis divinæ voluntatis placito, procreationi & educationi sobolis ac tranquillitati domesticæ convenientissima est.

11. Temperantiæ habitus inchoatur per *Continentiam*, quæ est voluptatis illicitæ fuga, cum ægritudine appetitus conjuncta.

12. Intemperantiæ habitus inchoatur per *incontinentiam* voluptatum sensûs, quæ aut *infirma* est, cum mens appetitui reluctatur sed tandem cedit; aut *præcipitata*, cum appetitus impetu ruit in voluptates excusso omni mentis judicio.

MEMBRUM III.

De liberalitate ejusq; cognatis virtutibus & earum extremis.

1. Liberalis industria studiumque parandi & conservandi rem familiarem, ipsam liberalitatem, quæ in liberali erogatione pecuniæ consistit, velut naturali lege antecedit.

2. Omnes artes *chrematisticæ*, ut in Politicis vocantur, ad liberalem industriam referuntur; aliæ tamen earum majorem aliæ minorem ingenuitatis ac virtutis gradum obtinent.

3. Liberali industriæ in defectu opponitur *Pigritia* & neglectus parandæ, conservandæque rei familiaris: In excessu cum eâ pugnat improbum pecuniæ studium, & publicis legibus *damnata acquirendi artes*, furtum, rapina, invasio, usura mordax, lenocinium, alea, & omnis lusus lucro inhians.

4. Liberalitas strictè sic dicta consistit tum in liberali
C datione

Cap. vi. datione vel erogatione pecuniæ & rerum utilium, tum in
M. 3. liberali acceptione doni liberaliter oblato.

5. Cum illiberalem esse, ut & alias peccare, liceat multis modis; liberalem esse, & in univ[er]sum recte agere, uno tantum modo licet, nimirum operam dando ut actus destinatus & personæ, & rei & loco, & tempori, & causæ propter quam fit, sit conveniens: ac vel uno horum neglecto, actus à morali rectitudine declinat.

6. Excessus liberalitatis consistit in *prodigalitate*, quæ est pecuniæ rerumve utilium profusio, non habitâ ratione vel *patrimonii*, in cuius fundo sera parsimonia; vel *personæ* in quam pecunia effunditur; vel *causæ* propter quam, v. c. si in aleam, in lusum chartarum, in res obscenas, nugatorias &c. impensa fiat; vel ipsius rei & *quantitatis*; vel *loci* & *temporis*, si hæc potius ostentationem quam animum liberalem & beneficium arguant.

7. Defectus liberalitatis consistit tum in agresti recusatione doni liberaliter oblato; tum in tenacitate & parsimonia personæ, tempori & loco indecorâ; tum in qualibet avaritiâ & pecuniæ ultra vitæ necessitates cumulandæ studio.

8. Officiositas est promptitudo animi benevoli in liberali præstatione officiorum quæ alteri grata acceptaque cognoscuntur.

9. Defectus officiositatis est rustica inhumanitas, qua nec pro oblato precio aliis in casu necessitatis officium exhibetur.

10. Excessus officiositatis est aut adulatoria, aut ambitiosa, aut captatoria sedulitas in officio alteri præstando.

11. Magnificencia est virtus in magnis sumptibus mediocritatem servans.

12. In

12. In privatâ pariter atque eminenti fortunâ ordinarii redditus magnificentiae modum praescribunt. Cap. vi.
M. 4. 5.

13. In excessu magnificentiae opponitur luxus, per immodicas expensas externi splendoris inconsulta affectatio; quae dices familiae prolabuntur.

14. In defectu Magnificentiae opponitur Sordities, quae est parsimonia expensarum personae, fortunae, tempori & loco congruentium.

MEMBRUM IV.

De ambitione & modestia.

1. Personis in publica dignitate positis indecorum est in tempore & loco convenienti aspernari honorem suae conditioni debitum.

2. Imperium gerentibus ad auctoritatem tuendam necessarium est usurpare & vindicare honorem sibi congruum.

3. Privatae fortis homines ad bonam existimationem & bene merendi facultatem parandam licite affectant honorem suae virtuti congruum.

4. Modestiae est in tempore & loco, ubi citra laesionem existimationis fieri potest, negligere honorem suae conditioni debitum.

5. Animi elatio est affectare aut usurpare honorem suae conditione ampliorem.

6. Animi abjectio est extra casum necessitatis negligere honorem sibi debitum.

MEMBRUM V.

De mansuetudine ejusque extremis.

1. Mansuetudo est virtus irae moderatrix.

C 2

2. Omnis

- 20.
- Cap. VI. 2. Omnis contumelia, omnisque turpitudine in animis
M. 6. 7. honestati addictis naturâ provocat indignationem & iram.
3. Tres dantur iræ gradus; 1. *in animo* mentis tumor,
appetitûs fervor, animi indignatio: 2. *in voce & vultu*,
atrocitas, clamor, minæ; 3. *in facto* summus iræ gradus,
violatio, læsio.
4. Imperium gerentes subditorum suorum vitiis, aliis-
ve Rempubicam suæ fidei commissam damno aut contu-
meliâ afficientibus ex officio debent irasci.
5. Iracundia est animi ad iram præcipitatio: unde pro-
fluunt verba & facta austera, contumeliosa, atrocia.
6. Lentitudo est abstinencia iræ, in eo qui potuit ac de-
buit irasci.

M E M B R U M VI.

De fortitudine ejusq; extremis.

1. Fortitudo est promptitudo animi in periculis & labo-
ribus honestatis gratia prudenter suscipiendis & perferen-
dis.
2. Audacia est affectatio periculi vanæ ostentationis, aut
lucris, aut voluptatis, aut vindictæ gratiâ.
3. Timiditas est trepidatio & fuga periculi, quod hone-
statis gratia subeundum erat.
4. Ignavia est fuga laboris ad honestas actiones necessa-
rii.
5. Semivirtus quæ fortitudini respondet vocatur *Tole-
rantia*, periculi & laboris cum appetitûs ægritudine con-
juncta susceptio.

M E M B R U M VII.

De magnanimitate.

1. Magnanimitas magnos in omni virtute profectus
suppo-

supponit; cum sit virtus activa ejus quicquid in qualibet Cap. vi. virtute eximium est; declinando tamen arrogantiae & pusillanimitatis scopulos. M. 7. 8.

2. Maxime quidem in honoribus versatur magnanimus; nihilo tamen minus & in divitiis, & potestatibus, & omni prospera & adversâ fortunâ, utcunque contigerit, moderate se gerit; ut neque in prosperis lætitiâ tollatur, neque in adversis rebus tristitia prematur. Aristot. *iv. Nicom. iii.*

3. Magnanimus erga Deum submissus est, erga æquales gravis, erga inferiores moderatus ac venerabilis.

4. Magnanimitati in excessu opponitur arrogantia, inflatio & superbia sui ipsius admiratrix, aliorum contemtrix.

5. Pusillanimitas nec res prosperas pro dignitate aestimat; & in adversis querula est ac desperabunda.

6. Homo virtute non instructus in rebus prosperis *tumidus*, in adversis *timidus* esse consuevit.

MEMBRUM IIX.

De virtutibus homileticis.

1. Homiletica virtus & conversandi prudentia non inferiorem quàm ceteræ virtutes dignitatis gradum obtinet.

2. In omni conversatione palmam obtinet sermonis gestusque concinnitas.

3. Non animum duntaxat, sed sermonem gestumque, & quicquid in aliorum notitiam potest incurrere, bene moratum esse convenit.

4. Sermonis prudentia ex omni virtute composita est; imprudentia vel ex uno vitio elucescit.

5. In seriâ pariter & jocosâ conversatione in primis providendum est, *ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus* Cic. *de Offic. lib. i.*

6. Prudentis tamen quoque est in familiari conversa-

Cap. vi. tione virtutem in animo potius reconditam, quàm in lin-
M. 8. guâ expositam ostendere.

7. Adolescentem non nisi modesta decet oratio.

8. Senibus placida omnia & ordinata conveniunt.
Plin. lib. III. Epist. I.

9. Familiarem sermonem suavitas, publicum gravitas commendat.

10. Sermonem cuiusque de seipso ornat modestia, ja-
stantia & versipellis dissimulatio contaminant: Est autem
versipellis dissimulatio, quæ parva & manifesta sermone
occultat.

11. Veracitas est virtus unumquodque, quod quidem ex
conversationis necessitate, aut pro negotiis quod geritur
conditione dicendum est, ex animi sententiâ dicendi.

12. Importunæ interrogationi ingeniosâ dissimulatio-
ne occurrendum est.

13. Garrulitas aut *jaſtabunda* est, aut *futilis* & nugatoria,
aut *obtreſſatoria*.

14. Comitatus est sermonis & gestûs ad alium sibi devin-
ciendum prudenter comparata suavitas.

15. Comitatus excessus est adulatio, indecorum suæque
existimationis ac reputationis prodigium aliis placendi
studium.

16. A comitate in defectu recedit *morositas*, seu morum
& sermonis ad querelas, rixas & contentiones prona au-
steritas.

17. Urbanitas est jocandi jocumque audiendi dexteritas.

18. Jocus est dictum factumve hilaritatis risûsve excita-
torium.

19. Non nisi in conversatione ad corporis animive re-
creationem institutâ hilaritas, risus & jocus locum inve-
niunt.

20. Jo-

33.
20. Jocus & risus non nisi inter personas æquales ac fami- Cap.vii
liares concinne frequentatur. M. 1.

21. Jocus ingeniosus & innocens, ex *urbanitate*; agrestis
frigidus & jejunus ex *scurrilitate*, satyricus, mordax, &
contumeliosus & *dicacitate*, lascivus ex animo *in-verecun-*
do proficiscitur.

22. Rusticitas est jocandi imperitia, jocique importuna
aversatio.

23. Joco ingenuo, tanquam condimentis, ad recreatio-
nem institutæ conversationis utendum est.

24. Jocus aculeatus & mordax, in rixas, convicia & vio-
lentas desinit.

C A P. VII.

De Justitia Particulari.

MEMBRUM I.

De Justitiâ distributiva.

1. Justitiâ distributivâ est virtus moralis ad rectam ho-
norum, commodorum, & onerum civilium distributio-
nem ordinatâ.

2. Justitiæ distributivæ *subjectum* activum est persona
quæ distribuit; *subjectum* passivum sunt personæ quibus
distribuitur. *Objectum externum* sunt res quæ in distribu-
tionem cadunt; nempe, uti dictum, commoda ac onera
civilia; Sub illo genere comprehenditur 1. *honor*, isque vel
titularis, vel realis & cum potestate officii publici conjun-
ctus; 2. *salaria* magistratuum & officialium; 3. *præmia*
de Republ. præclare merentium; 4. *immunitates* & vaca-
tiones munerum. Sub genere onerum civilium continen-
tur tributa aliaque *munera* publica tum *realia* tum *persona-*
lia

Cap. VII *lia tùm mixta*; vid. l. 18. ff. de muneribus & honoribus. Ob-
M. I. jectum *medium* est ipse distributionis actus.

3. Rectitudo distributionis consistit in ejus æqualitate juxta geometricam proportionem constitutâ, & statui Reipubl. conformatâ.

4. Justitia distributiva servat *medium rei*, constitutum geometricâ ratione, quæ personarum *dignitatem*, *capacitatem*, *aptitudinem* aut *merita* respicit, eorumque gradibus rem tribuendam exæquat.

5. Mensura & ratio tribuendorum honorum & potestatis administrandæ Reip. vocatur *dignitas civilis*; quæ consistit in virtute & prudentiâ, iisque personarum qualitatibus quæ fiduciam afferunt optimæ voluntatis erga præsentem Reip. Statum.

6. In statu *Democratico* cives qui populari libertate gaudent; in statu *Oligarchico* divites & patricii; in statu *Aristocratico* optimi & prudentissimi cives aptiores existimantur gerendis honoribus.

7. Potestati administrandæ Reip. adjungendus est *honor* & splendor externus, ad conciliandam auctoritatem; & *proventus annuus* sive salarium, ad vitæ sustentationem magnificentiamq; dignitati congruam.

8. Præmiorum & *immunitatum* mensura in qualitate & gradibus *meriti* consistit: Onerum mensura est *modus* facultatum & personæ conditio.

9. Justitiæ distributiivæ opponuntur duo extrema, alterum in excessu, cum personæ incapaci & indignæ honor supra dignitatem confertur; alterum in defectu, cum viri honore digni relinquuntur inhonorati: Et utrumque extremum quo latius evagatur, eò Reipublicæ existit periculosius.

10. Ini-

10. Iniquæ distributiones aut ex imperitiâ, aut ex præcipitantiâ, aut ex amore odiove inordinato proveniunt. Cap. VII
M. 2.

MEMBRUM II.

De Justitia commutativa.

1. Justitia commutativa est virtus directiva commutationum.

2. Subiectum activum in commutationibus sunt personæ inter quas commutatio existit.

3. Objectum justitiæ commutativæ *externum* sunt res & facta, quibus vitæ humanæ indigentia expletur; Objectum *medium* sunt ipsi actus commutatorii.

4. Commutationum rectitudo in rerum & operarum commutandarum æqualitate posita est.

5. Justitia commutativa servat *medium rei*, constitutum juxta æqualitatem arithmeticam, nunc simplicem nunc analogicam, prout fert commutationis indoles.

6. Ad commutationem rectam requiruntur 1. *personæ* habiles, i. e. quæ habent facultatem & voluntatem instituendæ commutationis. 2. *objectum* idoneum; & tale est quod in potestate commutantium est positum. 3. *modus* commutationis rectæ rationi congruus; quo facultas, & voluntas, & *objectum*, & forma commutationis *sufficienter* declarentur.

7. Ex intentione ac proposito commutantium, aliæ *commutationes* sunt *gratuitæ*, aliæ sunt *onerosæ*: Illæ ex abundantia, hæ ex indigentia bonorum proficiscuntur.

8. Gratuitæ commutationes ad gratiam referendam accipientem obligant; licet danti efficax jux crediti haud conferant.

9. In commutationibus onerosis plerumque stricta habetur æqualitatis ratio, nullo personarum respectu.

D

10. Com-

Cap VII
M. 2.

26.

10. Commutationes licitæ utriusque commutantium consensu perficiuntur.

11. Commutationum aliæ factæ ipso, aliæ intentione peraguntur; veluti *conventiones* de dando aut faciendo; unde nascuntur *obligationes*, quarum adimpletio nunc amicam, nunc mutuo paciscentium consensu definitam habet dilationem.

12. Commutationes quæ dicuntur invitæ naturali defectu laborant.

13. Conventiones super factæ illicito initæ eò dicuntur invitæ, quod lege prohibente fiunt.

14. Commutationes, alias licitæ, ex parte objecti sæpe numero iniquæ existunt, dum non servatur datorum redditorumque æqualitas.

15. Justitiæ commutativæ extrema in uno eodemque actu continentur, quippe ex quo alter plus, alter minus habet, contra legem conventionis.

16. Læsiones inferuntur aut *animis*, per corruptelam, scandalum; aut *corporibus*, per vulnera, percussiones, molestationes; aut *fortunis* per furtum, rapinam, defraudationem, injustam detentionem rerum alienarum &c. aut *existimationi*, per detractionem, contumeliam, &c.

17. Causa ex quâ præelignant homines nocere & mala committere contra legem, *vitium* est atque *incontinentia*: si qui enim improbitate laborent, aut unâ aut pluribus, *in eo in quo improbi sunt, etiam injusti sunt*; ut illiberalis in pecuniis; intemperans in corporis voluptatibus; mollis in desidia, timidus in periculo &c. Aristot. 1. *Rhetor. c. x. n. 5. 6. seqq.*

18. Omnis seu involuntaria seu voluntaria à legum & honestatis tramite digressio aut re aut exemplo noxia est;

Hæc

Hæc tamen posterior sola reatum continet: Et reatus est de- Cap. VII
linquentis ad poenam sustinendam obligatio. M. 3.

MEMBRUM III.

De Justitia correctivâ.

1. Ad justam injustorum actuum correctionem ultima pars justitiæ particularis ordinata est.
2. Omnis actio injusti correctiva aut iniquæ distributionis peræquationem continet; aut damni vel dati restitutionem, vel intentati averfionem; aut poenæ irrogationem.
3. Iniquarum distributionum sæpe anceps judicium est, ac difficilis correctio; quæ tamen in Rebuspp. non tantum ad seditiones ac bella intestina præcavenda debet suscipi, sed & ut cuique tribuatur quod æquum est.
4. Honores cum Reipubl. detrimento indignis collati sensim detrahendi sunt; aut, quando hoc periculosum, saltem in constituendo successore major adhibenda cautio est.
5. Iniqua vel distributio vel commutatio corrigenda est detractio, aut additio, aut quacunque alia ratione ad æqualitatem pervenitur.
6. Qui dolo aut culpâ alteri damnum intulit, ad ejus restitutionem naturali jure est obstrictus.
7. Dolosa læsio æstimatur ex intentione ac proposito lædentis.
8. Culpæ est omissio diligentiae ex naturâ & conditione negotii adhiberi debitæ.
9. Culpæ quoque est immiscere se rei ad se non pertinenti.
10. Ad damni aut imminentis averfionem aut dati reparationem obtinendam ordinata sunt causarum civilium judicia.
11. Ad publicam coërcitionem delictorum ordinata sunt judicia causarum criminalium.

D 2

12. Omnis

Cap. vi.
M. 8.

28.

12. Omnis coërcitio est actus imperii: & prout hoc aut privatum aut publicum, sic coërcitio aut privata est & domestica, aut publica.

13. Coërcitio est aut *verbalis*, aut *realis*, illa fit reprehensione, objurgatione; hæc verò continet poenam positivam, aut privativam; i. e. aut mali immiſſionem, aut boni ereptionem.

14. Coërcitio vel poena temporalis plures potest habere fines, & quosdā coordinatos; 1. emendationem delinquentis; 2. exemplum quod alios ab imitatione deterreat. 3. remotionem hominis noxii è societate, ad hujus & membrorum ejus incolumitatem, tranquillitatem & honestatem, & imperantis dignitatem afferendam; 4. administrationem justitiæ, ut quisque consequatur quod meruit.

15. In æstimatione delicti inspicienda est 1. persona delinquentis, & animus ex quo delictum processit; 2. persona contra quam delinquitur. 3. læsio ipsa, ratione subiecti, objecti, quantitatis, modi, loci & temporis.

16. Omnis aberratio ab honestatis & juris præscripto peccaminosa est; cum sit violatio obligationis quā ad actus honestos seu juris præscripto conformes omnis homo naturali jure adstringitur; quæ quidem obligatio ipso actu afficit & excitat conscientiam illius qui per ætatem & corporis constitutionem ab usu mentis non alienus est: unde tali homini omnis ab honestate digressio ad culpam imputatur; utique si scire potuit id quod forte ignoravit: gravior tamen est ejus culpa qui ex affectu & non ex ignorantia peccat; gravissimus verò est reatus in illo qui proposito delinquit.

17. Et hætenus quidem omne delictum ex petulantia aut animo improbo admissum, licet unice consideretur tanquam actus ab honestatis & juris præscripto ex proposito

fito declinans, gravissimum est: Habito tamen respectu ad Cap. vii
 objectum suum speciale, quatenus nempe aliud nec bona M. 3.
 fortunasque, nec corpus, animumve, nec famam, digni-
 tatem aut vitam alterius lædit, aliud verò horum aliquod
 affligit, quædam leviora quædam graviora, ac proinde
 pœnam aut leviolem aut graviorem mereri reputantur.

18. Delictorum igitur aliâ verbali aliâ reali coërcitione
 plectenda sunt; & tantâ unumquodque quanta satis est ad
 obtinendum finem qui pro naturâ & qualitate delicti uni-
 ce, aut potissimum spectandus venit.

19. De actionum juris præscripto conformium aut re-
 pugnantium meritis tùm demum iudex rectè pronuncia-
 bit, cum institutâ causæ cognitione ipsa causæ merita per-
 spexerit: modus autem seu ratio pandendi merita causa-
 rum *processu forensi* continetur.

20. Uti distributio & commutatio, sic etiam actus cor-
 rectorii aut consistunt in mediocritate rectâ ratione defini-
 tâ, aut ab eâ per modum vel excessus vel defectus decli-
 nant.

21. Iudex in justitiæ administratione servat mediocrita-
 tem instituendo *cognitionem* causæ ad ejus merita demon-
 stranda sufficientem; *pronunciando* sententiam causæ me-
 ritis conformem; eamque ad *executionem* perducendo.

22. Tàm festinatio quàm procrastinatio nimia in causæ
 vel cognitione, vel decisione, vel sententiæ executione est
 noverca justitiæ.

CAP. IIX.

De Societate, Jure & amicitia.

D 3

MEM

De origine definitione & causis Societatis, juris ac amicitiae.

1. Homo ad societatem à naturâ productus est.
2. Multiplex vitæ humanæ indigentia auget homini & conservat societatis colendæ instinctum.
3. Societas est conjunctio personarum ad communionem officiorum instituta, boni alicujus gratiâ.
4. Subiectum Societatis sunt *personæ*; objectum sunt *officia socialia*, proportionata fini societatis, ad quem obtinendum ordinantur: Finis autem ille est *bonum* aliquod, idq; aut acquirendum, aut conservandum, aut fruendum, aut communicandum.
5. Formalis ratio societatis est ipsa illa personarum habitudo, quâ ad officiorum socialium communionem sunt conjunctæ, & vi illius conjunctionis obstrictæ; quæ tamen obligatio non est ipsa forma, sed formalis effectus dictæ conjunctionis.
6. Obligationis, qua socii ad communionem officiorum socialium adstringuntur, fundamentum proximum est jus, i. e. ratio declarativa ac directiva officiorum socialium; fundamentum remotum est ipsa conjunctionis ratio.
7. Societatis causa efficiens est ipsa Natura, rationis & voluntatis humanæ concursus in nonnullis antevergens, in nonnullis consequens; hinc aliæ societatum naturales, aliæ consensuales: prioris generis est Societas inter Deum & hominem: Societas generis humani; Societas paterna; Societas fraterna: Posterioris generis sunt societates quæ in conventionem pactoque expresso aut tacito consistunt; quarum tamen & illæ naturales appellari consueverunt quæ ex singulari naturæ

turæ instinctu ad humanæ naturæ conservationem ineunt; veluti conjugalis ac civilis. Cap. IIX
M. I.

8. Societatis nomen æquivoce competit conjunctionibus inhonestis ac probrosis; cujusmodi sunt conspirationes, latronum, furum, faculariorum congregationes; Comptatorum, aleatorum, scortatorum conciliabula.

9. Societas, uti in ipsa personarum *conjunctione* consistit; uti à *jure*, quod ex conjunctionis ratione fluit, ad finem suum disponitur & excitatur; sic mutuâ sociorum affectione, juris illius præscripto sese conformante permanſionem ac finem suum adipiscitur. Et hæc est *Amicitia*, quæ haud inconcinne describitur *mutua benevolentia, non latens*, i. e. officiis ipsoque actu declarata: Triaque illa semper sunt conjuncta, *in iisdem personis, circa idem objectum, ad eundemq. finem* tendunt Societas, Jus & Amicitia. Aristot. IIX. Nicom. c. IX.

10. Omnis societas in ipsâ ratione conjunctionis suæ, qua constat, complectitur imperandi & parendi ordinem: quippe *definitio officiorum* quæ peragenda sunt, *instar imperii* habet; ipsa *executio officiorum* definitorum, est *instar partitionis*: Evidentior tamen est ille imperandi & parendi ordo in societate domesticâ ac civili, & cum primis in exercitu *bene instructo*.

11. In eadem societate viventium inimicitiae ac litigia societatis officia quidem impediunt & turbant, non tamen ipsum vinculum resolvunt; hoc enim quâ auctoritate colligatum est, eadem resolvi debet.

12. Officia socialia, ad quorum communionem societas seu personarum conjunctio instituta, sunt ipsimet actus virtutum antea definitarum; & ipsi illi actus quatenus ex mutuae benevolentiae habitu, aut, si minus, affectu inter societatis membra exercentur, amicitiae officia evadunt:

Qui

Cap. IIX
M. I.

Qui tamen actus virtutum ita se habent, ut pro aliâ atque aliâ societatis indole, nunc hujus nunc illius virtutis officia primario & principaliter intenduntur: veluti in consociatione ad recreationem institutâ, affabilitas, comitas atque urbanitas, unâ cum iis quæ licitam corporis animique delectationem continent, principem tenent locum: in societate vel collegio opificum solertia, sedulitas, frugalitas, concordia, æqualitatis studium: In societate negotiatoriâ commutationes & contractus; in societate paternâ admonitio, institutio, beneficentia, correptio, & alterâ ex parte modestia, reverentia, veneratio, obsequium dominantur; hæc verò sunt officia prudentiæ, scientiæ, liberalitatis, justitiæ: In societate civili pro re natâ omnis generis virtutum officia exiguntur: Usque adeo nulla est virtus quæ non sit socialis seu ad societatis conservationem ac finem idonea: nullum vero vitium quod non sit societatis aut deformativum, aut destructivum.

13. Cum in omni hominum societate vitia sint donec homines, hinc multiplex officiorum socialium, juris & amicitiae neglectus: Et siquidem in singulis alicujus societatis membris par sit negligentia, societas illa saltem dicis gratia ita dicitur: Sin aliqui officium suum faciant aliqui non faciant, querelæ & expostulationes oriuntur; quæ nisi vel amicâ compositione vel judiciali auctoritate sopiantur, societatis aut desertio aut everio imminet.

14. Perfectum jus tum officia socialia primaria seu primi generis, quæ ad finem societatis *rectè* ducunt, tum actus injusti correctivos, qui ad conservationem societatis *per indirectum* tendunt, complectitur. vid. Aristot. VII. Politic. c. XIII. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἡμετέραν: αἱ τοιαῦται δὲ πράξεις, τὰς ἀρετὰς καὶ ἀπονεύειν γὰρ ἀγαθῶν εἰς καὶ ἁπονόσεις, alterum enim est malum tollere; alterum verò procurare & efficere bona & convenientia.

MEM-

De speciebus, coordinatione & subordinatione societatum, juris & amicitiae.

1. Juris & amicitiae species per omnia conformes sunt societatum speciebus: ideoque quod de uno horum dicitur, de altero quoque dictum intelligi debet: cum tria illa in iisdem versentur, & aequales habeant progressionem. Aristot. *IX. Nicom. c. IX. cap. XI. pr. & cap. XII. in fin.*

2. Prima divisio societatum ab objecto seu qualitate officiorum, ad quorum communionem instituta consociatio, desumpta est; quam perinde dixeris desumptam à fine, utpote qui in illâ officiorum qualitate velut delitescit; est autem hæc divisio societatis in jucundam, utilem, ac honestam; quæ denominatio è fine potiori derivatur; à quo tamen honestas non excluditur; nempe *jucundam* dicimus societatem, quæ ad honestam recreationem; *utilem* dicimus, quæ ad emolumentum licitum; *honestam* denique simpliciter dicimus eam quæ ad virtutis cultum præcipue instituta; à qua tamen posteriore id quod jucundum & utile est nequaquam excluditur; sed utrumque in eâ, quamvis secundario, includitur: Præclare enim Aristoteles *I. Ethic. Nicom. c. IIX.* docet, virtutis actiones per se jucundas, & bonas, & honestas esse: Eam verò consociationem quæ ab honestate prorsus remota, ne quidem societatis nomine appellandam dicimus.

3. Secunda societatum divisio ab objecti & finis identitate ac diversitate desumpta hæc est, qua aliæ *ὁμοιοειδῆς*, sive *similiformes*; aliæ *ἀνομοιοειδῆς*, seu *dissimiliformes*, dicuntur:

E

Hæc

Cap. iix Hæc autem formæ similitudo aut dissimilitudo non alibi
M. 2. potest quæri quàm in qualitate officiorum, ad quorum
 commutationem societas instituta: nimirum si idem spe-
 cie vel iucundum, vel utile, vel honestum utrinque inten-
 datur, *similiformis* est amicitia: At verò si ab unâ parte
 hæc ab alterâ parte alia species boni quærat, *dissimilifor-*
mis existit quoque societas & amicitia; veluti si consociatio
 instituatur ab unâ parte recreationis, ab alterâ parte lucri
 causa; aut ab unâ parte propter utile, ab alterâ parte pro-
 pter honestatem, aut denique ad commutationem rerum
 utilium diverſi generis, qualis est omnis negotiatoria con-
 sociatio.

4. In omni societate & amicitia dissimiliformi τὸ ἀνάλογον
 ἰσάζει, καὶ σώζει τὴν Φιλίαν. *proportio exæquat, conservatq; ami-*
citiam; sc. si non quidem *idem*, attamen *tantundem* repona-
 tur: Et illius exæquationis *communis mensura* est *numus*:
 κοινὸν μέτρον τὸ νόμισμα. Aristot. ix. *Nicom.* I.

5. Tertia divisio societatis & amicitiae à formali causâ
 & ratione consociationis desumpta est, quâ alia dicitur ἐν
 ἰσότητι, i. e. *societas & amicitia æqualitatis*, seu personarum
 æqualium; quæ aut similiformis aut dissimiliformis est, ut
 Aristot. iix. *Nicom.* c. vi. docet: & porro, aut iucunda,
 aut utilis, aut honesta; quæ tamen *divisio & in eam*, quæ
 mox sequitur, speciem cadit, vid. Aristot. d. l. iix. c. xiii. pr.
 alia verò est καὶ ὑπερχῶ, *societas & amicitia impar*, seu
 personarum inæqualium & secundum excellentiam consti-
 tuta. Prioris generis sunt consociationes aut ad recreatio-
 nem, aut ad commutationem rerum utilium vel negotia-
 tionem, aut ad amicitiam fraternæ similem institutæ;
 qualis inter literatos commercio literarum colitur: Et hu-
 jus quoque generis est Civilis societas democratica.

6. Posterioris generis est, 1. Societas paterna; 2. Senio-
 rum

rum & juniorum confociatio; 3. societas conjugalis: 4. Cap. iix
Civilis aut alia quæcunque, paucorum aut unius potestati M. 2.
subiecta societas. Aristot. iix. Nicom. vii. Ad seniorum ac
juniorum societatem pertinet omnis confociatio docendi
discendique causa inita.

7. In Societate personarum inæqualium, diversa est
species societatis & amicitiae, à parte superioris & à parte
inferioris: *diversa* enim *unicuique* horum *virtus*, & *officia*
diversa; *diversi* quoque *finis* ob quos *alter alterum amat*;
diversæ igitur & *dilectiones* & *amicitiæ*: Aristot. d. l. Et
diversa utrinque tum jura tum injuriæ. Quamobrem
hæc quidem societas ex suâ naturâ est dissimiliformis, seu
ἀνομοιοειδής.

8. In omni societate & amicitia personarum inæqualium
dilectionem ex proportionem oportet fieri: Et hæc in supe-
riore erga inferiorem vocatur *benevolentia*; in inferiori
erga superiorem, *veneratio* & *obsequium*.

9. Ratio conjunctionis in societate æqualium persona-
rum constituta est secundum proportionem arithmetica, quâ
personæ *coordinantur* ad officiorum socialium com-
munionem: Et in societate similiformi regnat *talio sim-
plex*, in dissimiliformi *talio analogica*: Indicat hoc Philo-
sophus iix. Nicom. vi. τὰ γὰρ αὐτὰ γίνονται ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ βέ-
λονται ἀλλήλοις, ἢ ἕκαστος ἀντὶ τοῦ ἀντικαταβάλλοντος, οἷον ἡδονὴν ἀντὶ
ὠφελείας: *Eadem ab utrisque fiunt, exoptantque sibi mutuo; aut*
alterum pro altero compensant, ut voluptatem pro utilitate.

10. Ratio conjunctionis in societate personarum inæ-
qualium constituta est geometricâ proportionem, quâ per-
sonæ secundum gradum dignitatis una alteri, aut plures
paucis, aut omnes uni *subordinantur*: Et ut in societate
æquali aut omnes conjunctis suffragiis, aut singuli per vi-
ces imperii potestatem habent; *ἡ δὲ βλάβη καὶ τὸ ἀρχοῖν καὶ τὸ δεχόμενον,*

E 2

alternat

Cap. XIX *alternat quod imperat & quod caret*, ait Aristot. I. Polit. II. X.

M. 2. Unde idem III. Polit. III. docet, virtutem boni civis democratici positam esse in *imperandi & parendi dexteritate*.
 δὲ δὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθὸν ὁπότε καὶ δύνανται καὶ ἀρεστέα καὶ ἀρετὴ
 καὶ αὐτὴ δέσπῃ πολίτη, τὸ τὴν τὸν ἐλευθέρων δὲ καὶ ὁπότε ἐπ' ἀμφό-
 τερα. Sic in societate inæquali unus aut pauci perpetuò imperant, reliqui perpetuò parent; nec μετὰ βάλει τὸ ἀρετὴ καὶ
 τὸ δὲ καὶ ὁπότε nisi in collegio oligarchico; ubi quædam digni-
 tates sunt ambulatoriæ.

21. Ipsa conjunctionis ratio, quâ personæ in societate conjunguntur, aut *coordinate* ad æqualem tum potestatem imperii tum obligationem subjectionis; aut *subordinate*, & ita, ut unus aut pauci reliquis perpetuò parentibus perpetuò imperent, fundamentum suum habet in qualitate seu virtute personarum, ejusque virtutis gradu æquali aut inæquali; εἰ γὰρ μὴ ἴσται, οὐκ ἴσται ἕξαισι, si non *æquales*, virtute & potentiâ imperandi, non *æqua habebunt*; Aristot. V. Nicom. III. Et ipse Auctor naturæ in societate paternâ ac conjugali huic personarum conditioni conformavit regiminis ac subjectionis modum & ordinem. In corpore civilis societatis ordo imperandi ac parendi consensu partium quidem constituitur; ipsa tamen *indoles populi*, τὸ ἡθὺς τῆς πολιτείας ἐκείνης τὸ οἰκῆτον, Aristot. II. X. Polit. c. I. & lib. III. c. ult., prout illa aut ad democraticum, aut aristocraticum, aut monarchicum statum recipiendum apta nata est, vel tacite monet formandum esse statum Reip. tum isti regendorum indoli congruum, tum ad diuturnam permanfionem & vires apte expediendas idoneum.

12. Quarta confociationis divisio, à modo quo ea constituitur & formatur desumpta, hæc est quod alia sit moralis, alia legitima. *Legitima* vocatur quæ non tantum expressâ conventionione constat, sed & in quâ aut expressâ conventionione de-

ne definitur, aut scriptâ lege definita est obligatio ultro citroque adimplenda. *Moralis* autem est, quæ absque conventionione expressâ contrahitur; aut licet initium ex conventionione habeat, non tamen in eâ definitur quid utrinque præstandum sit: Sed & saltem ab unâ parte moralis esse potest consociatio, veluti si unus verbis aut facto ipso declararet officium suum, at non exigeret ut alter statim idem faciat, sed ipsius conscientiae relinquat æstimationem ac definitionem retributionis. Quæ postrema consociationis species si in homines improbos & ingratos incidat querelarum plenissima est. vid. Aristot. *ix. Nicom. xiii.*

13. Alia denique est societas *simplex*, alia verò *composita*. Illam dicimus, cujus partes proximæ & immediatæ sunt personæ singulæ, veluti societas conjugalis, contractus. *Composita* verò societas dicitur, quæ proximè & immediate consistit ex aliis societatibus, veluti Domus, civitas.

14. Plurium societatum in unum corpus compositionem exigit varietas bonorum quæ ad vitæ humanæ indigentiam explendam ac felicitatis complementum pertinent: Hinc domus, hinc vicus, hinc civitas; hinc ipsarum civitatum & provinciarum in unum civile corpus conjunctio.

15. Societates *compositæ* aliæ per modum coordinationis, aliæ per modum subordinationis *compositæ* sunt; In Republ. democratica, tribus, collegia, corpora per coordinationem in unum civitatis corpus coiere: In statu Monarchico civitates, provinciæ per subordinationem transferunt in corpus civile: Utroque autem modo coalescunt Oligarchiæ & Aristocratiae: Quippe collegium illud Aristocraticum vel Oligarchicum, quod Reip. gubernacula tenet, coordinatione compositum est, eique tota subditorum multitudo subordinatur.

Cap. II^x 16. In Societate civili omnis *privata* societas Reipubl. sub-
M. 2. 3. *ordinata* est: *πᾶσαι δ' αὐταὶ ἐπὶ τῷ πολιτικῷ εἰκόνασιν εἶναι.* Arist.

IX. Nicom. c. IX. Omnes autem ac singulae Respublicae
providentiae ac potestati divinae sunt subordinatae. Indicat
hoc Aristot. VII. Polit. IV. his verbis: *ὁ δὲ λίαν ὑπερβάλλον*
δείδμὸς εἰ δυνατόν μετέχει τάξεως. θείας γὰρ δὴ τῆς διωάμεως ἐργον, ἥ τις
καὶ πῶς σώνει τὸ πᾶν. Quippe immanis hominum numerus
non potest ab homine cogi in ordinem, aut in ordine con-
tineri: *divinae enim hoc potentiae munus est, quae in hoc uni-*
versum continet.

17. Officiorum *gradus* cognoscuntur tūm ex *subordina-*
tione societatum, ut prima Deo immortalī, secunda patriae,
tertia parentibus, deinceps gradatim reliqua reliquis de-
beantur; vide Cic. I. I. de Offic. tum ex *qualitate officiorum*;
ut quae ad vitae vel nostrae vel alterius innocentis aut fortu-
narum conservationem praecise necessaria sunt officia, po-
tiora credantur aliis tantam necessitatem haud continen-
tibus.

18. In universum autem τὰ φιλικὰ πρὸς τὰς φίλους, καὶ οἷς
αἱ Φιλίαι ἐρῶνται, εἰκεν ὡς τῶν πρὸς ἑαυτὴν ἐληλυθέναι, *definitio of-*
ficiorum amicitiae videtur ex amore cuiusq. erga seipsum
fluxisse. Aristot. IX. Nicom. c. IV.

MEMBRUM III.

De Jure & equitate.

1. Jus naturale divina quadam providentiā constitutum
est.

2. Jus naturale cum ipso genere humano rerum natura
prodidit. §. II. *Instit. de Rerum divisione.*

3. Jus naturale proprie sic dictum aut *praeceptivum* est,
aut *prohibitivum*: illius objectum sunt *actus virtutum*; hu-
jus objectum sunt *actus vitiosi.* Arist. I. Rhetor. c. XIII. c. 22.

4. Ad

4. Ad iuris naturalis præceptivi objectum pertinent Cap. iix quoq; *actus permissi*; quorum tamen modus certâ ratione M. 3. definitus est; cuius generis sunt & pacta conventa.

5. Jus naturale per omnes societatum species vim & auctoritatem suam diffundit.

6. Jus naturale internos quoque voluntatis actus afficit, obligationem iis infigendo ad honestatis prosecutionem & turpitudinis fugam.

7. Jura naturalia semper firma atque immutabilia permanent: fluitque ea immutabilitas ex objecti, in quo jus naturale certo modo sese fundat, immutabilitate: Objectorum verò sive actuum, qui jure naturali aut præcepti aut prohibiti sunt, immutabilitas fundat sese in ipsâ naturâ humanâ, prout ea corporis & animæ certam ac mutari nesciam constitutionem complectitur, & ad certum aliquem finem prosequendum à suo Creatore ordinata est; Certa autem illa ac mutari nescia corporis humani atque animæ rationalis constitutio fundat sese in æterno divinæ voluntatis decreto.

8. Jus naturale certis casibus mutari videtur: τῶν δ' οὐκ ἔστιν ὅτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὥς. hoc verò non est ita se habens, sed est quasi ita se habens. Arist. v. Nicom. vii. n. 6. nempe cum animi aut corporis constitutio accidentaliter depravata est, ei non amplius illud conveniens est, quod iis non depravatis convenit: v. c. si manus putrida sit, haud convenit ei unitam manere cum reliquo corpore; sed abscissio ei congruit, ut reliquum corpus servetur.

9. Positiva Jura naturalis Juris aut declarationem, aut accessionem continent: ut magis certæ magisque indubitatæ sint agendarum rerum rationes, quæ scriptis legibus inclusæ velut ad oculum demonstrari possunt.

10. Equi-

Cap. 117 10. ^{40.} Æquitas est propriæ & scriptæ legis supplementum.
 M. 3. τῆ ἰδίας νόμου καὶ ἐγγεγραμμένης ἐνδεύματα Aristot. 1. Rhet. XIII.
 24. vel, ut idem v. Nicom. X. ἐπανόρθωμα νόμου δικάζει. corre-
 ctio Juris lege constituti.

11. Si quâ parte legislator defecit, ac simpliciter dispo-
 nendo peccavit, interpretatione corrigendus est defectus,
 eâ ratione quâ ipse legislator se corrigeret si præsto foret,
 legemque casui subjecto accuratius conformaret. Aristot.
 d. c. X.

EPILOGUS

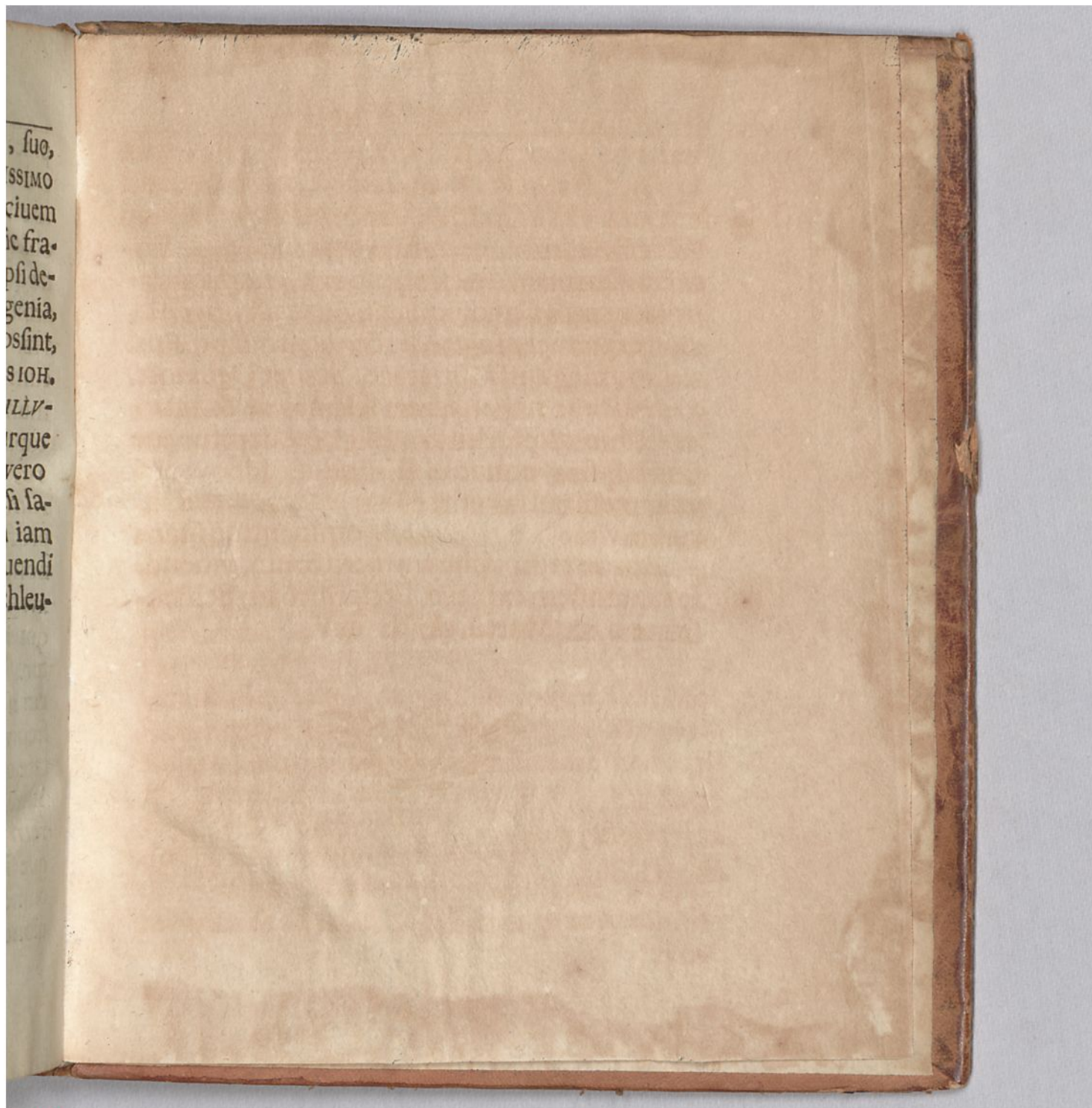
De eligendo vitæ genere.

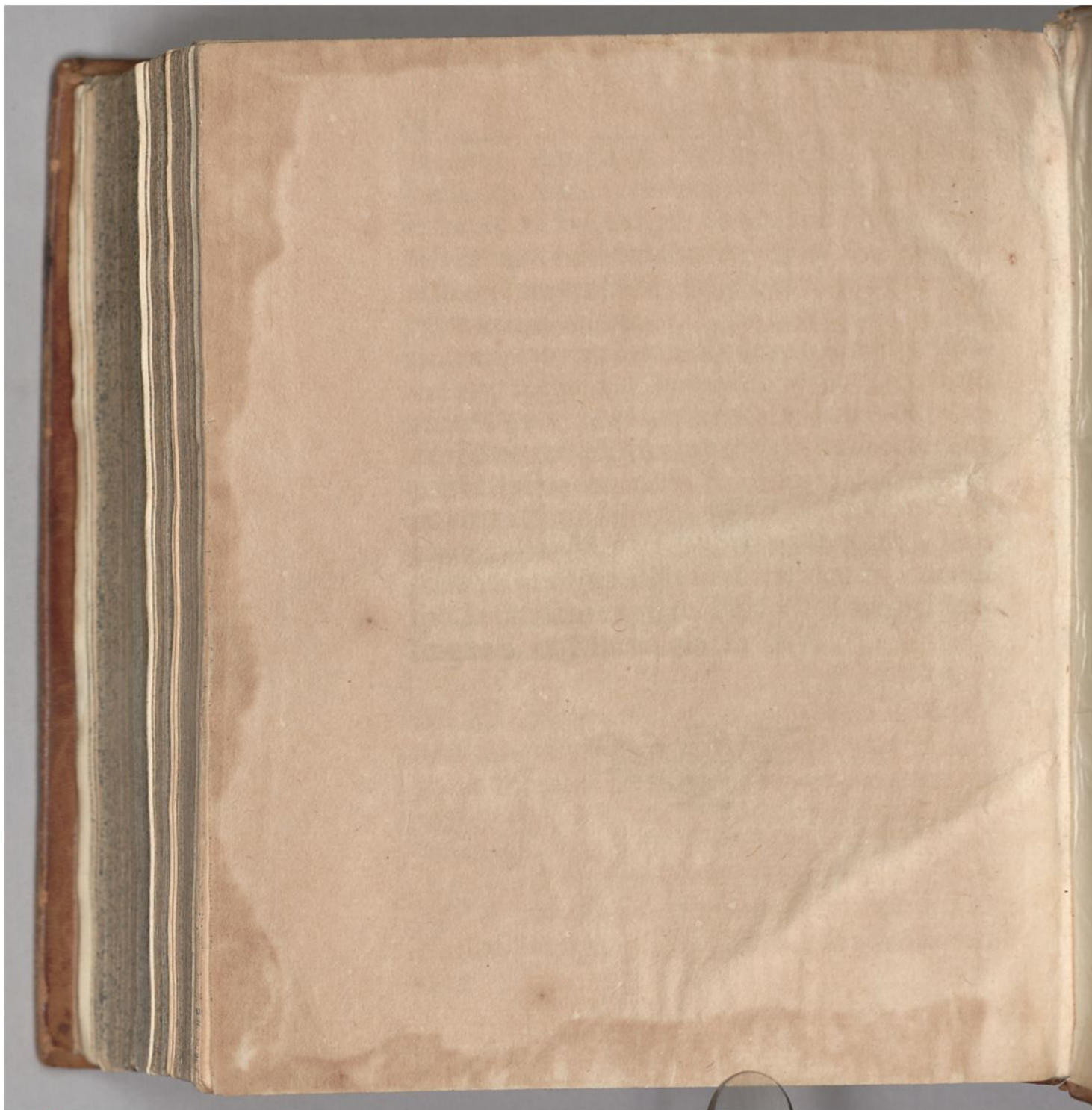
1. Inprimis autem constituendum est, quos nos, & qua-
 les esse velimus, & in quo genere vitæ: quæ deliberatio est
 omnium difficilima. Cic. 1. de Offic.

2. In illa deliberatione ad suam cujusque naturam con-
 siliium est omne revocandum. Cic. *ibid.*

3. Suum igitur quisque noscat ingenium, acremque
 se & vitiorum & bonorum suorum judicem præbeat; ne
 scenici plus quàm nos videantur habere prudentiæ: illi
 enim non optimas, sed sibi accommodatissimas fabulas
 eligunt: qui enim voce freti sunt, Epigonos, Medeam-
 que; qui gestu, Menalippam, Clytemnestram: Semper
 Rupilius, quem ego memini, Antiopam; non sæpe Æso-
 pus Ajacem: Ergo histrio hoc videbit in scenâ, quod non
 videbit sapiens in vitâ? Ad quas igitur res aptissimi erimus,
 in iis potissimum elaborabimus. Sin aliquando neces-
 sitas nos ad ea detruserit, quæ nostri ingenii non erunt,
 omnis adhibenda est cura, meditatio, diligentia, ut ea si
 non decore, at quàm minimum indecore facere possi-
 mus: nec tam est enitendum, ut bona, quæ nobis data
 non sunt, sequamur, quàm ut vitia
 fugiamus. Cic. d. l.

(o)(se)

6832

35
GWL B Hannover
036 855 901

IV 5 A
40
685

